Contacte culturale europene în literatura română din anii ’40 – Cazul Cercului Literar de la Sibiu

GIOVANNI MAGLIOCCO[1]

This paper analyzes the European cultural contacts in the Romanian literature of the 40s, focusing in particular on the Sibiu Literary Circle. The representatives of the Sibiu Literary Circle have not only intended to reintegrate Romanian culture into a greater European culture, but they have aimed at the Europeanization of Romanian culture. The paper, considering in particular the theoretical works of the authors belonging to Sibiu Literary Circle published primarily in “Revista Cercului Literar”, will discuss mainly: Europeity, urbanity, cosmopolitanism, the ballad as an abysmal mirror of European spirit, the euphorionism as an access to the European spirituality and the myth of the multicultural city of Sibiu.

Key-words: *Sibiu Literary Circle*, *identity*, *Europeity*, *urbanity, cosmopolitism*, *multiculturalism, ballad*, *Euphorionism*, *myth*

O „generaţie pierdută” între două dictaturi

Dacă contextul politic şi social a anilor ’40 a fost unul sumbru pentru toate ţările europene, devastate de naţionalismele dogmatice şi discriminatorii ale nazi-fascismelor şi de un război apocaliptic, şi mai sumbră a fost situaţia României, aflată într-o mare capcană istorică, strivită între două dictaturi. Spaţiile libertăţii erau din ce în ce mai restrânse şi sentimentul de izolare faţă de Europa, mai ales de Europa centrală şi occidentală, era din ce în ce mai adânc. Într-un context atât de dramatic şi

[1] Universitatea „Aldo Moro”, Bari, Italia.

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

claustrofobic, o parte din „generaţia literară a războiului" a încercat, totuşi, să menţină un dialog intercultural constant cu Europa şi cu Occidentul, sub zodia „europenităţii" şi cu dorinţa de a afirma apartenenţa europeană a culturii româneşti, însă fără să renege individualitatea ei cea mai profundă.

În această generaţie literară, definită de critici rând pe rând ca „generaţia pierdută", „întreruptă", „recuperată", „amânată", o serie de grupări literare au fost mai emblematice în ceea ce priveşte acest raport special între cultura românească şi marile culturi europene. Mă refer, în particular, la Cercul Literar de la Sibiu şi la Grupul Suprarealist de la Bucureşti, două grupări care se configurează ca fiind multiculturale prin însăşi natura lor. Deşi poeticile lor s-au întemeiat pe două viziuni estetice întru totul diferite, chiar divergente – Cercul Literar de la Sibiu avea rădăcini profunde în lovinescianism, manifestând o continuitate cu maiorescianismul şi cu modernismul interbelic, Grupul Suprarealist de la Bucureşti îşi trăgea seva din fronda avangardistă cea mai extremistă şi radicală care se închegase în anii '30 în jurul unor reviste precum „Alge" –, aceste două grupări s-au distins, în cultura românească a anilor '40, tocmai prin căutarea constantă a unui dialog cu culturile europene „majore", dincolo de degenerările violente ale istoriei.

Grupul Suprarealist de la Bucureşti a încercat, şi la un moment dat a şi reuşit, să se integreze în mişcarea suprarealistă din Franţa, aşa cum dovedeşte publicarea, în 1947, a plachetelor de la „Infra-noir", redactate în limba franceză cu scopul precis de a li se adresa direct suprarealiştilor de la Paris, şi aşa cum atestă explozia europeană a carierei poetice a lui Gherasim Luca – un poet aparţinând de fapt şi spaţiului cultural francez – şi recunoaşterea acordată Grupului Suprarealist de la Bucureşti de către André Breton. Cercul Literar de la Sibiu s-a constituit deja de la început ca o grupare internaţională şi interculturală datorita prezenţei unor intelectuali străini de anvergură precum Henri Jacquier şi Umberto Cianciolo şi a unui poet român de limbă germană precum Wolf Von Aichelburg care, semnând în paginile „Revistei Cercului Literar" cu pseudonimul românesc Toma Ralet, aduce în limba românească o sensibilitate poetică

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

şi un spirit critic de-a dreptul mittel-europene. Din punctul meu de vedere, aceste trei personalităţi au fost marcante şi catalizatoare şi în formarea celorlalţi cerchişti, pentru că au hrănit constant o relaţie fecundă cu aceea Europă culturală „arhetipală" de la care s-au revendicat toţi exponenţii Cercului Literar, păstrând-o în vreme de război.

În această contribuţie mă voi focaliza asupra relaţiilor întreţinute în anii '40 de către cerchiştii de la Sibiu cu „o Europă culturală arhetipală"[2] şi asupra ponderii influenţelor şi a contactelor culturale europene în poetica şi în estetica lor. Această alegere se datorează mai ales faptului că, în timp ce suprarealiştii de la Bucureşti şi-au dorit în acel moment istoric specific doar integrarea lor în orizontul cultural francez al vremii, optând pentru franceză ca limba de creaţie (cel puţin în textele lor teoretice), sibienii n-au dorit să se integreze pur şi simplu într-o cultură europeană „majoră", ci dimpotrivă, programul lor era mult mai rafinat şi ambiţios, ţinta lor fiind, aşa cum a remarcat deja Ion Vartic într-un studiu introductiv care prefaţează prima ediţie a volumului autobiografic al lui Negoiţescu *Straja Dragonilor*, „o acţiune de recuperare şi implântare în cultura şi în literatura română a unor constante esenţiale, o acţiune de reordonare şi «europenizare» a ei" (Vartic 1994: 14), ceea ce a fost mult mai fecund pentru cultura românească şi pentru dezvoltarea ei viitoare.

Identitatea românească şi specificul european în „Revista Cercului Literar"

În ideologia cerchiştilor, ruralismului arhaizant, autohtonist şi tradiţionalist al neo-sămănătorismului ardelenesc, care nu putea decât să-i îndepărteze pe intelectualii români, şi mai cu seamă pe cei ardeleni, de culturile europene „majore", i se opune un cosmopolitism „urban" care se orientează treptat spre Occident într-un proces constant de „europenizare" a culturii româneşti. În

[2] Această definiţie îi aparţine criticului Ion Vartic (cf. Vartic 1994: 14).

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

gândirea cerchiştilor vor reveni cu insistenţă nişte concepte-cheie precum „europenitate", „urbanitate" şi „cosmopolitism". Acestea se vor răsfrânge puternic nu doar asupra bogatei producţii critice şi eseistice a Cercului Literar, ci şi asupra poeziei sibienilor, impregnată de un „baladesc" de sorginte mitică, reconstruit printr-o sensibilitate întru totul vest-europeană. Din lovinescianism ei vor prelua, mai ales, ideea sincronizării modernismului românesc cu modernismul european şi orientarea spre Occident şi tradiţia sa clasică, nu în sensul unui „clasicism doctrinar", ci în sensul unei „clasicităţii absolute".

În viziunea lor, aşa cum apare în *Manifestul Cercului Literar*, bine-cunoscuta scrisoare adresată lui Lovinescu de către cerchişti, literatura română nu este considerată un „fenomen închis", o „contribuţie pitorească la etnografia europeană", ci „o ramură tânără a spiritualităţii continentale", o ramură „străbătută de aceeaşi sevă şi încărcată de aceleaşi roade, chiar dacă pământul în care s-au implântat rădăcinile e altul" (Negoiţescu 1999 : 122). Ideea care stă la baza tuturor acestor afirmări este că identitatea românească nu trebuie regăsită în specificul etnic, ci într-o specificitate mult mai vastă, adică europeană.

Cartografia teoriei literare cerchiste poate fi uşor reconstituită prin articolele, eseurile, cronicile şi recenziile aparute în 1945 în cele opt numere ale „Revistei Cercului Literar". Textele risipite în „Revistă" dovedesc din plin fervoarea europeană care impregnează în adâncime „spiritul critic" al cerchiştilor, cu toate că relaţiile şi schimburile cu o Europă în plină conflagraţie mondială erau din ce în ce mai dificile, aşa cum mărturisesc cuvintele lui Henri Jacquier, care, „cu prilejul inaugurării cronicii străine a revistei", ţine să sublinieze că „se vor considera ca egal de recente toate cărţile franceze, şi străine în general, apărute între 1939 şi 1945; ceea ce se explică în mod firesc prin mobilizarea multora din autori, prin dificultatea relaţiilor şi schimburilor, prin regimul cenzurii şi alte împrejurări datorite stării de război" (Jacquier 1945: 65). Tocmai Henri Jacquier semnează o cronică despre trei antologii ale poeziei franceze îngrijite de Marcel Arland (*Anthologie de la poésie française*, 1941), de Kleber Haedens (*Poésie*

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

française. Une anthologie, 1942) şi de Dominique Aury (*Anthologie de la poésie religieuse française*, 1943) care circulau în Franţa tocmai în anii '40 (Jacquier 1945b: 65–71). Eruditul francez îşi mai publică o cronică la un volum îngrijit de Albert Béguin şi Pierre Thevenaz Henri Bergson, *Essais et témoignages inédit* (Jacquier 1945a: 63–67) şi, într-un studiu de mare întindere, repune în circulaţie poezia lui Gerald Manley Hopkins (Jacquier 1945c: 67–69; Jacquier 1945d: 102–108), care de altfel în România nu prea circulase înainte.

Umberto Cianciolo introduce în grupul sibian autorii contemporani italieni şi, mai ales, spiritul critic al lui Francesco Flora, filolog, istoric, estetician, specialist al societăţii italiene contemporane, romancier şi poet, printr-o cronică consacrată cărţii sale *Civiltà del Novecento* (Cianciolo 1945: 72–75). Această cronică este mai mult decât o simplă recenzie la volumul lui Flora, reprezentând, mai degrabă, o adevărată iniţiere în cultura italiană contemporană, aşa cum mărturiseşte Canciolo însuşi, care, de fapt, precizează că ea:

> Vrea să fie, mai mult decât un instrument util de rece divulgare, o invitaţie caldă şi afectuoasă la o examinare retrospectivă a tot ceea ce este bun frumos şi demn în cultura italiană din decursul ultimilor ani. [...] Gânditori ca Benedetto Croce, Guido de Ruggiero, Pietro Martinetti, Guido Calogero, Carlo Antoni, istorici ca Ernesto Buonaiuti, Luigi Salvatorelli, Adolfo Omodeo, critici literari ca G.A. Borgese, Attilio Momigliano, Francesco Flora, Luigi Russo, Mario Fubini, poeţi şi romancieri ca Eugenio Montale, Guido Piovene, Alberto Moravia, artişti ca Arturo Toscanini: iată câteva nume, dintre atâtea altele, de intelectuali italieni care au făcut cinste gândirii şi artei italiene în decursul dictaturii fasciste. [...] Mulţi străini nu ştiu că cea mai mare parte dintre aceştia nu a emigrat în străinătate [...] ci a continuat să lucreze, să creeze şi să publice în Italia câştigând din ce în ce mai largi adeziuni şi minând zilnic ideologiile reacţionare. Contribuţia adusă de ei mişcării generale a culturii europene în aceşti ultimi ani, a permis Italiei să-şi păstreze şi să-şi intensifice funcţiunea umanistică, întărind minţile şi inimile în cultul acelei religio hominis, fără de care viaţa nu merită să fie trăită (Cianciolo 1945: 72–73).

Influenţa germană, definită ca fiind una „catalitică" de Crohmălniceanu şi Heitmann, apare mai ales în textele semnate

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

de Eugen Todoran, în particular în *Kant şi pacea eternă* (Todoran 1945b: 17–34) şi în *Cogito in filosofia lui Husserl* (Todoran 1945a: 54–59), de Victor Iancu, care, în eseul *Actualitatea atitudinii estetice*, explorează categoria esteticului la Hugo von Hoffmanstahl şi la Stefan George, aderând ferm la ideile lui Werner Ziegenfuss în ceea ce priveşte conceptul de estetism şi de exclusivitate estetică (Iancu 1945: 39–43), şi de Wolf von Aichelburg, care, sub pseudonimul Toma Ralet, semnează eseurile *Un maestru al criticei estetice*, consacrat spiritului critic al lui Friedrich Gundolf (Ralet 1945b: 33–40), şi *Criza sufletului modern in poezie*, un studiu rafinat şi cu o miză deja comparatistă, care se focalizează pe poezia lui Rilke, a lui T.S. Eliot şi a lui Montale (Ralet 1945a: 3–9).

Balada ca oglindă abisală a tradiţiei spirituale europene

Un capitol specific al influenţelor europene în Cercul Literar de la Sibiu este reprezentat de contactul „osmotic" cu cultura germană în eseistica lui Radu Stanca. Trubadurul de la Sibiu este structural îmbibat de „europenitate" şi de germanitate. Este vorba, fireşte, de o „germanitate arhetipică", care apare în eseurile sale programatice până şi prin folosirea unor germanisme precum: „Grundthema", „Einfühlung" sau „Stimmung" în descrierea unor concepte, a unor categorii literare (cf. Stanca 2000: 25–38). Contactul „osmotic" cu cultura germană se dovedeşte fecund, mai ales în textul stancian consacrat resurecţiei baladei şi publicat în al cincilea număr al „Revistei Cercului Literar" (Stanca 1945: 57–61). Teoria despre baladesc elaborată de poetul cerchist preconizează o revitalizare a unui gen literar foarte în vogă în Europa în perioada romantică. Balada propusă de Radu Stanca se arată a fi o descendentă directă a baladei lui Goethe. Dar de ce baladă în plin secol al XX-elea? De ce acest gen literar mixt, hibrid, încărcat axiologic, dar, aparent, anacronic?

În opinia lui Crohmălniceanu şi Heitmann, balada ar fi stârnit interesul cerchiştilor datorita extremei dificultăţii de a o defini,

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

menţinându-se într-o virtualitate care o plasează la antipodul poeziei pure; tocmai din cauza acestei dificultăţii ea s-ar configura ca o specie foarte cuprinzătoare şi flexibilă (Crohmălniceanu, Heitmann 2001: 73–74). Cei doi cercetători par să sugereze că cerchiştii au ales intenţionat o formă atât de flexibilă şi înzestrată cu atribute specifice, care se înscriu perfect în poetica Cercului Literar de la Sibiu, precum: prezenţa unei naraţiuni, explozia dramatică şi atmosfera misterioasă şi legendară care recreează în poemele lui Stanca şi ale lui Doinaş un Ev Mediu manierist, inspirat mai ales de romantismul german.

În opinia mea, resurecţia programatică a baladei este şi legată de aceea voinţă şi de aceea străduinţă de a se integra într-o „Europă culturală arhetipică", o Europă al cărei spirit profund s-a reflectat tocmai în genul baladesc cercetat şi detectat de cerchişti, într-o formă literară străvechi şi puternic înrădăcinată în tradiţia occidentală, în special în tradiţia noastră medievală şi cavalerească, acolo unde s-au format şi sedimentat identităţile şi specificităţile naţionale central- şi vest-europene. Balada se fixează, astfel, în imaginarul cerchist ca o oglindă abisală a spiritualităţii europene. Este vorbă de o formă occidentală, în care Radu Stanca întrezăreşte, de altfel, şi „substanţa", „ordinea", „disciplina", o artă care se opune „nimicului", „haosului" şi dezordinii „retoricii goale" instituită de poezia pură. Mai este apoi, din punctul meu de vedere, şi un alt motiv care stă la baza acestei opţiuni, atât de originală în contextul literar al vremii. În viziunea lui Stanca şi a cerchiştilor, balada, mai mult decât oricare altă forma poetică, îngăduie recuperarea tuturor semnificaţiilor mitice pierdute.

Există de fapt un izomorfism latent între aspectele specifice baladei şi cele trei funcţii ale mitului literar stabilite de Pierre Brunel, funcţia narativă, etiologică şi ontofanică (Brunel 1988: 8–9). Datorită acestor convergenţe, balada se constituie ca spaţiul textual cel mai adecvat manifestării fulgurante a mitului, şi în particular a lumii mitice din tradiţia noastră occidentală. La fel ca mitul, şi balada are o funcţie narativă, pentru că povesteşte mereu „ceva"; una etiologică, fiindcă explică „cum şi de ce" se desfăşoară nişte întâmplări şi în fine, în cazul

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

specific al baladei „numinoase", care a fost introdusă şi analizată profund de Nicolae Balotă (Balotă 1976: 210), una ontofanică, fiindcă revelează divinitatea sau fiinţa.

În eseul programatic *Resurecţia baladei*, se mai poate observa prezenţa unor alte convergenţe cu nişte teoretizări care s-au închegat tot în spaţiul cultural german. Ele apar în diferenţierile tipologice ale baladescului preconizate de Radu Stanca, acolo unde cerchistul valorizează elementele dramatice, epice şi lirice ale acestui gen literar hibrid. În structura baladescă, dramaticul, epicul şi liricul ar trăi într-un fel de osmoză, liricul n-ar corupe dramaticul şi epicul, ci dimpotrivă ar avea capacitatea de a produce „o transfigurare" a lor. În viziunea lui Radu Stanca, balada cunoaşte, astfel, un izomorfism de fond cu acea formă embrionară şi atotcuprinzătoare definită de Goethe în *Ur-ei Definition*. O definiţie pe care Radu Stanca o cunoştea adânc şi care a fost transplantată în cultura română de către cerchist. Şi pentru Goethe, balada reprezenta, de fapt, o formă originară şi misterioasă, fără a fi însă mistică, în care elementele nu se deosebesc unul de altul, ci sunt grupate şi mixate ca într-un „embrion" – (termenul german *Ur-ei* poate fi tradus de fapt ca „ou primordial"). În spaţiul unui singur text poetic se reunesc astfel acele elemente care pentru Goethe întruchipează cele trei forme naturale ale literaturii: epopeea, arta lirică şi drama, surprinse în unitatea lor primordială.

Câteva aspecte ale „europenităţii" cerchiste: mitul, Euforionismul şi oraşul multicultural

Împotrivindu-se curentului „autohtonist" şi tradiţionalist, reprezentanţii Cercului Literar de la Sibiu îşi propun să se alăture marii tradiţii culturale europene, din acest motiv operele lor poetice cuprind o sumedenie de scenarii livreşti în care regăsim o varietate impresionantă de mituri şi simboluri de diverse origini (greceşti, latine, medievale, romantice). Cerchiştii se îndepărtează din ce în ce de cultura populară,

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

rurală, folclorizantă, axată pe nişte mitologii ancestrale, apropiindu-se de o cultură urbană, cosmopolită. Sunt preluate şi prelucrate, în textele poetice cerchiste, mituri din tradiţia europeană occidentală care s-au sedimentat prin literaturile clasice (greacă şi latină). Câteva balade şi poeme ale lui Doinaş se încheagă în jurul unor mituri emblematice pentru orizontul cultural european, precum Ulise sau Oedip, în timp ce la Radu Stanca apare obsedant mitul lui Orfeu şi Euridice. Cerchiştii preiau, apoi, nişte mituri literare mai recente, de matrice medievală sau romantică, încă o dată semnificative mai degrabă pentru cultura vest-europeană decât pentru cultura românească, precum Sfântul Graal, Parsifal, Tristan şi Isolda, sau mitul shakespearian al Ofeliei, precum şi mituri istorice precum acela al Ioanei d'Arc, un mit emblematic pentru Occident şi mai ales pentru cultura franceză, dar absolut neproductiv, din punct de vedere al imaginarului colectiv, pentru cultura românească. Această prezenţă a lumii mitice, materializând o referinţă constantă la tradiţia culturală occidentală, modelează în adâncime conceptul cerchist de Euforionism, care în viziunea lui Negoiţescu s-a conturat ca o preocupare permanentă a conjugării valorii estetice cu valoarea morală şi ca o cale de acces spre spiritualitatea europeană.

Euforionismul a fost teoretizat de Ion Negoiţescu şi s-a cristalizat în discuţiile purtate cu Radu Stanca, aşa cum reiese din corespondenţa lor, constituindu-se ca o soluţie la criza culturii, într-o perioadă istorică sumbră şi marcată de degradarea şi chiar de confuzia tuturor valorilor. Euphorion este un personaj mitic care apare în *Faust II*, o operă a lui Goethe citită de Negoiţescu tocmai cu scopul de a pregăti introducerea la o nouă „Revistă" care ar fi trebuit să continue direcţia inaugurată de „Revista Cercului Literar", dar care n-a apărut niciodată din cauza împrejurărilor istorice de după război. Fiu al lui Faust şi al Elenei, Euphorion moştenise de la tatăl lui dinamismul „dionisiac", elanul spre infinit, spre iubire, spre acţiune, iar de la mama lui, calmul apolinic şi ordinea clasică, în el „s-au contopit spiritul grecesc, apolinic, (limitele, ordinea elină) şi fausticul modern al europeanului, adică dinamismul, avântul nesăbuit" (Negoiţescu,

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

Stanca 1978: 33). Dar la el titanismul romantic şi clasicitatea erau lipsite de armonie din cauza predominanţei elementului faustic. Tocmai această natură „dizarmonică" a fost cauza fatală a morţii sale, mânându-l spre dezastru.

Ţinta lui Negoiţescu este, dimpotrivă, de a reintegra în cultura românească într-un fel armonic, apolinicul şi fausticul, ordinea elină şi dinamismul modern de sorginte germanică. Într-o scrisoare adresată lui Radu Stanca în data de 3 iunie 1946, Negoiţescu afirmă că, pentru poezia cerchistă viitoare, el doreşte să propună „restaurarea goetheană" şi, ca model, pe „acel *Euphorion* iniţial a lui Goethe", o figură mitică „în care s-au armonizat ordinea, măsura, regula grecească şi fausticul – romanticul germanic" (Negoiţescu, Stanca 1978: 33). „Euphorion-ul iniţial" care îl obsedează pe Negoiţescu nu cunoaşte scindări nici eşecuri fiindcă, într-o explicaţie dată lui Eckermann, Goethe însuşi „mărturiseşte intenţia iniţială de a-l face pe Euphorion să culeagă roadele unui deznodământ fericit" (Negoiţescu, Stanca 1978: 33). Acest Euphorion „armonic" la care se gândise Goethe la început, în termenii lui Negoiţescu, „e un simbol bogat şi cerchist", întruchipând „tot ce e nou pe plan spiritual" (Negoiţescu, Stanca 1978: 32–33).

Ion Vartic, cu îndreptăţire, a înţeles valoarea profund „multiculturală" şi chiar „interculturală" a Euforionismului cerchist, în momentul în care l-a definit ca un tip special de sincronism, „un sincronism cu o Europă culturală arhetipală", „o întoarcere la mari valori ce au primit o «clasicitate absolută», deci la un spirit european care funcţionează ca normă estetică, morală şi ontologică […] o cale de acces, deocamdată potenţială, către ethosul occidental" (Vartic 1994: 14). În ceea ce priveşte această „clasicitate absolută" preconizată prin idealul euforionist cerchist şi această întoarcere la mari valori ale spiritului european şi ale *ethosului* occidental, mi se pare lămuritor al doilea post-scriptum cuprins într-o scrisoare trimisă de Ion Negoiţescu către Radu Stanca în data de 7 august 1947 :

> Cred că direcţia noastră de cultură literară trebuie ordonată pe câteva planuri de clasicitate absolută: bineînţeles, antichitatea greco-latină se

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

> cuprinde aici în integralitatea ei, apoi marele secol francez, Goethe-Schiller şi teatrul romantic german, romanul englez şi cel rusesc, Shakespeare şi Cervantes, deci nu conglomerare cosmopolită, ci purificarea clasică, în culmile-i absolute. […] Din tot ce e Europa, noi trebuie totuşi să purificăm pentru a rămâne cu ceea ce grecii au fecundat în spiritul celor două milenii de până azi. […] În nici un caz nu trebuie să ne lăsăm antrenaţi de exaltări străine de elenitate şi latinitat (Negoiţescu, Stanca 1978: 101).

Clasicitatea absolută susţinută într-un fel programatic de Negoiţescu nu înseamnă deci restaurarea unui clasicism doctrinar. Cerchistul doreşte mai degrabă, recuperând centralitatea semnificaţiilor axiologice multiple, să promoveze nişte modele „clasicizate" deja, având ca numitor comun conceptul de „europenitate" şi de „universalitate". Pentru Negoiţescu, „clasic" este un termen foarte flexibil, corespunzând nu numai creaţiei greceşti, ci în genere şi operelor fundamentale europene (romantice, post-romantice, simboliste, moderniste), care, devenind „dătătoare de canoane", s-au clasicizat deja. Aşa cum a remarcat foarte convingător Ion Vartic, în viziunea cerchistului, „cultura-receptor nu trebuie să se deschidă oricărei influenţe, ci numai aceleia ce corespunde programului de «purificare»; astfel, Euforionismul este şi o acţiune de recuperare şi implantare în literatura română a unor constante esenţiale, o acţiune de reordonare şi «europenizare» a ei" (Vartic 1994: 14).

Pornind din aceste considerente, Euforionismul cerchist se contură ca un fenomen mult mai complex decât ar părea la prima vedere şi nu poate fi redus la simpla alternanţă dintre caracterele clasice şi caracterele romantice. Pe deasupra, în proiectul euforionist al lui Negoiţescu şi al cerchiştilor, integrarea armonică între „apolinicul" de sorginte clasică şi „fausticul" de sorginte germanică, reuşeşte, în opinia mea, doar până la un punct. În competiţia dintre caracterul (fondul) latin şi cel nelatin al specificităţii româneşti, caracterul nelatin nu este deloc ignorat de către cerchişti, aşa cum a afirmat eronat Petru Poantă (Poantă 1997: 62), ci, dimpotrivă, este transformat din fondul „geto-slav" în fondul „germanic", revendicând prin

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

această metamorfoză o urbanitate pe deplin europeană, şi nu una constitutivă, etnică.

Tocmai acest fond ne-latin de sorginte germanică în creaţiile literare cerchiste se dezvăluie a fi definitoriu, oglindindu-se în predominanţa aspectului nocturn şi faustic, şi manifestându-se puternic în acel mit spaţial care se încheagă în operele cerchiştilor, în particular în eseul lui Radu Stanca *Sibiu, cetatea umbrelor*, publicat în 1944, în baladele stanciene şi doinaşiene care se derulează în „burgul medieval" şi în unele texte teoretice ale lui Negoiţescu, Cotruş şi Regman. Este vorbă de mitul Sibiului, al Heidelberg-ului românesc – aşa cum a fost definit de Nicolae Balotă – care, prin textele cerchiste, se configura ca mitul unei urbanităţii ideale şi pe deplin europene.

Oraşul din Ardeal, foarte stratificat din punct de vedere arhitectonic (gotic şi baroc), cultural şi lingvistic şi, din acest motiv, spaţiu european multicultural (şi intercultural) prin excelenţă, trece printr-o transfigurare simbolică şi intră în paradigma spaţiilor urbane care prin literatură s-au preschimbat în adevărate mituri literare încărcate de o mare forţă de iradiere simbolică, precum Parisul lui Baudelaire, Veneţia lui D'Annunzio, Praga lui Meyrink, sau Bruges-ul lui Rodenbach. A existat, de fapt, o relaţie cvasi-alchimică între cerchişti şi acest oraş transilvan „multicultural" (român-german), parcă fixat într-o perenitate retrospectivă. Aşa cum a mărturisit Nicolae Balotă:

> Burgul sibian a jucat, pentru tinerii scriitori ai Cercului Literar, rolul unui puternic catalizator subteran al creaţiei poetice. Baladele cerchiştilor îşi găsesc în Sibiul medieval, baroc, şi de vechi tradiţii româneşti, mai mult decât un pretext sau un decor [...]. În anii petrecuţi la Sibiu, [cerchiştii] au trăit în atmosfera de un romantism cronic a unui Heidelberg de altădată. Într-o asemenea atmosferă s-a constituit atât programa literară a Cercului Literar, cât şi poezia care motiva, care justifica acea *ars poetica* (Balotă 1970: 326).

Acest oraş românesc, dar cu o *anima* germană şi „mittel-europeană", amestec bizar şi paradoxal de gotic şi de baroc, se preschimbă, astfel, nu doar într-un mit literar, ci şi într-o

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

oglindă abisală a spiritualităţii europene şi a urbanităţii ideale, un spaţiu fantasmatic, dar şi un loc înzestrat cu funcţie soteriologică, întruchipând un refugiu care protejează de degradările istoriei şi care se află într-o rezonanţă profundă cu vocaţia multiculturală şi cosmopolită a cerchiştilor.

Bibliografie

BALOTĂ N., *Arte poetice ale secolului XX*, Bucureşti, Minerva, 1976.

—— *Labirint. Eseuri critice*, Bucureşti, Eminescu.

BRUNEL P., *Préface*, in *Dictionnaire des mythes littéraires*, sous la direction de Pierre Brunel, Monaco, Editions du Rocher, 1988.

CIANCIOLO U., *Cronica străină: Francesco Flora, „Civiltà del Novecento"*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 2, februarie, p. 72–75, 1945.

CROHMĂLNICEANU O.S., HEITMANN K., *Cercul literar de la Sibiu şi influenţa catalitică a culturii germane*, Bucureşti, Universalia, 2001.

IANCU V., *Actualitatea atitudinii estetice*, „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 1, ianuarie, p. 39–43, 1945.

JACQUIER H., *Cronica ideilor: Henri Bergson, « Essais et témoignages inédits par Albert Béguin et Pierre Thevenaz »*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 2, februarie, p. 63–67, 1945a.

—— *Cronica străină: Marcel Arland «Anthologie de la poésie française»; Kleber Haedens, «Poésie française. Une anthologie»; Dominique Aury, «Anthologie de la poésie religieuse»*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 1, ianuarie, p. 65–71, 1945b.

—— *Cronica străină: Gerald Manley Hopkins*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 4, aprilie, p. 67–69, 1945c.

—— *Cronica străină*: *Gerald Manley Hopkins II*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 6–8, iunie–august, p. 102–108, 1945d.

NEGOIŢESCU I., *Manifestul Cercului Literar din Sibiu*, in idem, *Despre E. Lovinescu*, ediţie îngrijită şi note de Dan Damaschin, Piteşti, Paralela 45, p. 117–122, 1999.

NEGOIŢESCU I., STANCA R., *Un roman epistolar*, Bucureşti, Albatros, 1978.

POANTĂ P., *Cercul Literar de la Sibiu. Întroducere în fenomenul originar*, Cluj-Napoca, Clusium, 1997.

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)

RALET T., *Criza sufletului modern în poezie*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 4, aprilie, p. 3–9, 1945a.
—— *Un maestru al criticei estetice*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 3, martie, p. 33–40, 1945b.
STANCA R., *Aquarium*. *Eseuri programatice*, selecţia textelor şi cuvânt-înante de Ion Vartic, ediţie îngrijită de Marta Petreu, 2000.
—— *Cronica ideilor: Resurecţia baladei*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 5, p. 57–61, 1945.
TODORAN E., *Cronica ideilor: Cogito în filosofia lui Husserl*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 3, martie, p. 54–59, 1945a.
—— *Kant şi pacea eternă*, în „Revista Cercului Literar", anul I, nr. 2, februarie, p. 17–34, 1945b.
VARTIC I., *Trei schite de portrete*, în Ion Negoiţescu, *Straja dragonilor*, ediţie îngrijită şi prefaţă de Ion Vartic, epilog de Ana Mureşanu, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, p. 5–30, 1994.

BDD-V4953 © 2016 Aracne editrice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:22 UTC)